

ÜHISKONNAÕPETUSE AINEKAVA

ÜHISKONNAÕPETUSE ÕPITULEMUSED JA ÕPPESISU 6. KLASS (35 tundi)

Õpitulemused

Õppesisu

INIMESED MEIE ÜMBER, KOGUKONNAD; EUROOPA RIIGID JA RAHVAD; SALLIVUS

• Seletab oma sõnadega ning kasutab kontekstis mõisteid rahvus, riik, võrdõiguslikkus ja sallivus; • nimetab Eestis ja kodukohas elavaid rahvarühmi ning kirjeldab nende eluolu ja kultuuritraditsioone; • nimetab Eestis esindatud peamisi usundeid ja kirjeldab nende kombeid; • toob näiteid naiste ja meeste võrdsete õiguste ning nende rikkumise kohta Eestis; • teab ja hoiab kogukonna traditsioone; • teab, mis on isikutunnistus ja reisidokumendid (pass, isikutunnistus); • nimetab ja näitab kaardil Eesti naaberriike ning toob näiteid, kuidas muu maailm mõjutab elu Eestis	Eestis ja õpilase kodukohas elavad rahvarühmad (sotsiaalsed, rahvuslikud, religioossed jm). Sooline võrdõiguslikkus. Pere ja suguvõsa. Naabruskond maal ja linnas. Sõpruskond. Koolipere. Euroopa riigid, Eesti naaberriigid

VABATAHTLIK TEGEVUS: KODANIKUÜHENDUSED JA –ALGATUS, KOOSTÖÖ

• seletab oma sõnadega ja kasutab kontekstis mõisteid kodanikuühendus, kodanikualgatus, vabatahtlik tegevus; • nimetab kodukohas tegutsevaid seltse, klubisid ja ühendusi ning kirjeldab nende tegevust; • nimetab kodukohas ja koolis tegutsevaid noorteorganisatsioone ning kirjeldab nende tegevust; • teab kodukoha kodanikualgatusi ning algatab neid ja osaleb neis võimaluse	Kodukohas tegutsevate seltside, klubide ja ühenduste tegevus. Noorteorganisatsioonid. Eakohased kodanikualgatused võimalused. Koostöö ja ühistegevus, kommunikatsioonivõimalused.

korral;

- toob näiteid vabatahtliku töö kasulikkuse kohta; märkab probleeme ja pakub vajajatele abi.

DEMOKRAATIA PÕHIMÕTTED JA SELLE TOIMIMINE

- seletab oma sõnadega ja kasutab kontekstis mõisteid inimõigus, seadus, demokraatia;

Rahva osalemine ühiskonna valitsemises: arvamuste mitmekesisus ja sõnavabadus, osalus aruteludes ja otsustamises, õigus valida ja saada valitud.
- iseloomustab demokraatia põhimõtteid;

Võimude lahusus. Riigikogu, Vabariigi Valitsus, Vabariigi President, kohus. Kohalik omavalitsus.
- teab ja austab inimõigusi;

Seaduse ülimuslikkus, seadus kui regulatsioon.
- teab, et Eesti on demokraatlik vabariik, nimetab Vabariigi Valitsuse, Riigikogu ja Vabariigi Presidendi peamisi ülesandeid;

Peamised inimõigused (õigus elada, õigus vabadusele ja inimvääriskusele jne).
- teab, mis on kohalik omavalitsus, toob näiteid oma valla/linna omavalitsuse tegevuse kohta;
- teab, et kõik on võrdsed seaduse ees ja peavad seadusi täitma, toob näiteid seaduskuuleka käitumise kohta.

KOOLIDEMOKRAATIA, LAPSE ÕIGUSED JA VÕIMALUSED OSALEDA POLIITIKAS

- kirjeldab demokraatia põhimõtete toimimist koolis;

Õpilasmavalitsus, õpilaste osalemine koolielu korraldamises ja õpilasesinduses. Kooli sisekord (kodukord).
- toetab oma suhtumise ja tegutsemisega koolidemokraatiat;

Lapse õigused (õigus haridusele, õigus vanemlikule hoolitsusele jne). Õiguste, kohustuste ja vastutuse tasakaal.
- tunneb ÜRO lapse õiguste konventsiooni põhimõtteid, nimetab lapse õigusi, teab õiguste ja vastutuse tasakaalu.

TÖÖ JA TARBIMINE

- teeb vahet vajadustel, soovidel ja võimalustel;

Aja ja kulutuste planeerimine ning raha kasutamine, laenamine ja säästmine.
- teab, kuidas raha teenitakse ja millest koosneb pere eelarve; oskab kulutusi tähtsuse järjekorda seada, koostada eelarvet oma taskuraha piires ning

Elukutsed – teadmised ja oskused. Elukestev õpe. Elukutsed ja ettevõtted kodukohas. Teadlik, säästev tarbimine. Töökultuur ja

oma aega plaanida;

tööeetika.

- teab internetipanga ja pangakaardi (PIN-koodi) turvalise kasutamise reegleid;
- iseloomustab, milliseid isiksuse omadusi, teadmisi ja oskusi eeldavad erinevad elukutsed ja ametid;
- selgitab erinevate elukutsete vajalikkust ühiskonnale;
- oskab tarbijana märgata ja mõista tooteinfot ning tunneb tarbija õigusi.

Õppetegevus

Kasutatakse erinevaid õppemeetodeid, sh aktiivõpet: rollimängud, arutelud, ühistegevus ja vabatahtlik töö; uurimistöö koostamine (küsitluse läbiviimine, viitamisreeglitega tutvumine, töö esitlemine jms); infootsing teabeallikatest, allikate kasutamine (nt temaatiline tekst, statistika, dokument, kaart jne); töölehtede täitmine; juhtumianalüüs; praktilised tööd: klassielu reeglite, päevaplaani ja isikliku eelarve koostamine jne; õppekäigud.

Hindamine

Kokkuvõtvaiks hindamiseks kasutatakse arvamislugu ja juhtumianalüüsi, dokumendi, kaardi tundmist, avatud ja etteantud vastustega ülesandeid, mõiste ja selgituse kokkuviiimist, teabe tõlkimist teise vormi (graafikust tabelisse vms), info leidmist, kasutamist ja rühmitamist.

Arutlusoskust kujundavaid ja kontrollivaid ülesandeid koostades järgitakse jõukohasuse põhimõtet. Alustatakse lihtsamatest ülesannetest, kus õpilasele on lahendamiseks antud märksõnad, ülesande mõistmist ja lahendamist toetav selgitus ning täpne juhend.

ÜHISKONNAÕPETUSE ÕPITULEMUSED JA ÕPPESISU 9. KLASS (70 tundi)

ÜHISKOND JA SOTSIAALSED SUHTED

MEEDIA JA TEAVE	
Õpitulemused	Õppesisu
<p>Õpilane:</p> <p>1) orienteerub infokeskkonnas, suudab infot kriitiliselt hinnata ja kasutada;</p> <p>2) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid <i>avalik arvamus, avalik elu, eraelu, ajakirjandusvabadus, ajakirjanduseetika, autoriõigus, autorivastutus, reklaam ja plagiaat</i>;</p> <p>3) mõistab ajakirjanduses käsitletavaid probleeme; kasutab lihtsamaid uurimismeetodeid probleemide kirjeldamiseks;</p> <p>4) tunneb ja austab autori õigusi ning vastutust; viitab ja tsiteerib nõuetekohaselt.</p>	<p>Ajakirjanduse roll ühiskonnas: informeerimine, tähelepanu juhtimine probleemidele, avaliku arvamuse kujundamine, meelelahutus jne</p> <p>Kommunikatsioonieetika, avaliku ja eraelu piir; suhtlemiskultuur</p> <p>Turunduskommunikatsioon, selle funktsioon ja liigid: valimisreklaam, sotsiaalreklaam, kommertsreklaam jne. Meediamajanduse põhitõed (sisu ja reklaami vahekord, tulud ja kulud meedias)</p> <p>Autoriõigused ja -vastutus, teoste kasutamine: viitamine, tsiteerimine, üles- ja allalaadimine. Plagieerimine</p> <p>Teabe tõlgendamine ning kriitiline analüüs; fakti ja arvamuse eristamine</p>
ÜHISKONNA SOTSIAALNE STRUKTUUR	
<p>Õpilane:</p> <p>1) teab ja oskab kontekstis kasutada mõisteid <i>sotsiaalsed erinevused, sotsiaalne kihistumine, sotsiaalne sidusus, sotsiaalne tõrjutus, identiteet, mitmekultuurilisus</i>;</p> <p>2) märkab erinevusi sotsiaalsete rühmade vahel ja mõistab nende põhjusi;</p> <p>3) väärtustab sotsiaalset õiglust ja sidusust;</p> <p>4) väärtustab soolist võrdõiguslikkust;</p> <p>5) mõistab kultuuride erinevusi ja oskab suhelda teiste kultuuride esindajatega.</p>	<p>Sotsiaalsed rühmad ühiskonnas: soolised, ealised, rahvuslikud, usulised, varanduslikud, regionaalsed jm</p> <p>Sotsiaalne kihistumine ja selle põhjused. Sotsiaalse sidusus. Sotsiaalne tõrjutus</p> <p>Sotsiaalne õiglus ja võrdõiguslikkus. Solidaarsus</p> <p>Väärtused ja identiteedid. Mitmekultuuriline ühiskond ja selle võimalused ning probleemid</p>
ÜHISKONNA INSTITUTSIOONILINE STRUKTUUR – AVALIK SEKTOR, ERASEKTOR, KOLMAS SEKTOR	
<p>Õpilane:</p> <p>1) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid <i>avalik sektor, riigiasutus, avalik-õiguslik asutus, erasektor, eraettevõtte, mittetulundussektor, sihtasutus</i>;</p> <p>2) selgitab sektorite spetsiifika ja rolli ühiskonnas;</p> <p>3) teab sotsiaalse ettevõtluse ja vabatahtliku töö võimalusi.</p>	<p>Avalik sektor ja selle institutsioonid (riigiasutused, kohalik omavalitsus, avalik-õiguslikud asutused)</p> <p>Erasektor kui kasumile suunatud sektor</p> <p>Kolmas sektor kui mittetulundussektor. Sihtasutused, heategevus, vabatahtlik töö, kodanikualgatused</p>
ÜHISKONNALIHKMETE ÕIGUSED	

Õpitulemused	Õppesisu
<p>Õpilane:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid <i>inimõigused, põhiõigused, sotsiaal-majanduslikud õigused, poliitilised õigused, kultuurilised õigused</i>; 2) tunneb inimõigusi ja lastekaitse põhimõtteid, märkab nende rikkumist (sh vägivald, kuritarvitamine, inimkaubandus jm); tunneb õiguste ja kohustuste ning vabaduse ja vastutuse seost; 3) tunneb riske, oskab vältida ohte ja teab, kust otsida abi. 	<p>Inimõigused meie igapäevaelus, riigi ja üksikisiku roll nende tagamisel</p> <p>Põhiõigused; sotsiaal-majanduslikud, poliitilised ja kultuurilised õigused</p> <p>Lapse õigused, kohustused ja vastutus</p> <p>Lastekaitse rahvusvahelised probleemid.</p> <p>Inimkaubandus, tööorjus, seksuaalne ekspluateerimine jm UNICEFi tegevus</p>

RIIK JA VALITSEMINE

DEMOKRAATIA

Õpitulemused	Õppesisu
<p>Õpilane:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid <i>demokraatia, autokraatia, totalitarism; võimude lahusus ja tasakaal, õigusriik, kodanikuõigused, kodanikuvabadused, kodanikuühiskond, kodanikualgatus</i>; 2) selgitab demokraatia põhimõtteid ning nende rakendamist riigivalitsemises; 3) väärtustab demokraatlike vabadusi ja tunneb demokraatlikus ühiskonnas kehtivaid reegleid (nt pluralismi, kaasamist, vähemusega arvestamist, igäühe võrdsust seaduse ees); käitub demokraatia põhimõtete järgi; 4) oskab vahet teha demokraatial ja autokraatial, tunneb ning selgitab demokraatliku, autoritaarse ja totalitaarse ühiskonna põhijooni ning annab neile hinnangu; 5) selgitab õigusriigi toimimise põhimõtteid. 	<p>Demokraatliku ja mittedemokraatliku ühiskonna erinevused</p> <p>Demokraatliku valitsemise põhijooned: võimuorganite valitavus ja aruandlus, võimude lahusus ja tasakaal</p> <p>Õigusriik. Kodanikuvabadused ja -õigused</p>

EESTI VALITSEMISKORD

Õpitulemused	Õppesisu
<p>Õpilane:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid <i>põhiseadus, põhiseaduslik institutsioon, põhiseaduslikud õigused, seadusandlik võim, opositsioon, koalitsioon, täidesaatev võim, president, õiguskantsler, riigikontroll, kohalik omavalitsus (KOV)</i>, 	<p>Põhiseadus. Põhiseaduslikud institutsioonid. Riigikogu koosseis ja ülesanded. Valitsuse moodustamine ja ülesanded. Vabariigi President. Kontrollorganid: õiguskantsler, riigikontroll. Kohus. Kohalik omavalitsus</p> <p>Õigussüsteem: Eesti kohtusüsteem.</p> <p>Õigusaktide kasutamine. Alaealiste õiguslik</p>

<p><i>kohus, õigusakt; erakond, valimised, kodakondsus, kodanik, alaline elanik;</i></p> <p>2) tunneb ja oskab kasutada Eesti Vabariigi põhiseadust ning iseloomustab Eesti riigi poliitilist ja halduskorraldust (kaart);</p> <p>3) mõistab seaduste järgimise vajadust ja seaduste eiramise tagajärgi ning teab, kuhu oma õiguste kaitseks pöörduda; oskab leida vajalikku õigusakti, kasutada elektroonilist Riigi Teatajat (eRT);</p> <p>4) suhtleb riigi- ja omavalitsusasutustega, sh riigi- ja omavalitsusasutuste portaale kasutades;</p> <p>5) tunneb kodanikuõigusi ja -kohustusi; väärtustab Eesti Vabariigi ja Euroopa Liidu kodakondsust;</p> <p>6) selgitab valimiste üldiseid põhimõtteid, kujundab oma põhjendatud seisukoha valijana ning nimetab Eesti parlamendierakondi;</p> <p>7) teab peamisi rahvusvahelisi organisatsioone, mille liige Eesti on; teab Euroopa Liidu liikmelisusest tulenevaid õigusi, võimalusi ja kohustusi.</p>	<p>vastutus</p> <p>Kodakondsus. Eesti kodakondsuse saamise tingimused. Kodanikuõigused ja -kohustused. Euroopa Liidu liikmesriikide kodanikud, kodakondsuseta isikud ning kolmandate riikide kodanikud, nende õigused ja kohustused Eestis</p> <p>Erakonnad. Erakonna ülesanded demokraatlikus riigis. Eesti parlamendierakonnad</p> <p>Valimised. Valimiste üldine protseduur. Kandidaadid ehk valitavad ja hääletajad ehk valijad; nende rollid. Valimiskampaania. Teadlik hääletamine</p> <p>Eesti Euroopa Liidu liikmena. Eesti rahvusvahelistes organisatsioonides</p>
--	---

KODANIKUÜHISKOND

Õpitulemused	Õppesisu
<p>Õpilane:</p> <p>1) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid <i>kodanikuühiskond, vabaiühendus, kodanikuosalus, kodanikualgatus;</i></p> <p>2) mõistab kodanikuühiskonna ja vabaiühenduste toimimise põhimõtteid ning eesmärgi; iseloomustab kodanikuühiskonna rolli demokraatia tagamisel;</p> <p>3) oskab kasutada tegutsemisvõimalusi kodanikuühiskonnas; analüüsib probleeme ning pakub lahendusi;</p> <p>4) algatab ja toetab koostööd ühiste eesmärkide seadmisel ning elluviimisel.</p>	<p>Kodanikuühiskonna olemus ja põhjooned. Vabaiühendused ja MTÜd. Kirik ja usuühendused</p> <p>Kodanikuosalus ja kodanikualgatus. Kodanikuajakirjandus. Vabatahtlik tegevus, kaasatus ühendustesse ja organisatsioonidesse. Noorte osalusvõimalused. Õpilasmavalitsus ja õpilasorganisatsioonid. Noorteprojektid</p> <p>Käitumine kriisioludes</p>

MAJANDUS

Õpitulemused	Õppesisu
<p>Õpilane:</p> <p>1) teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid <i>turumajandus, turg ja turusuhted, nõudmine, pakkumine, konkurents, tootlikkus, kasum, riigieelarve, riiklikud ja kohalikud maksud, ühishüve, sotsiaalne</i></p>	<p>Turumajanduse põhjooned. Nõudmine ja pakkumine. Konkurents. Tootlikkus ja kasum. Ettevõtluse vormid: AS, OÜ, FIE. Ettevõtluse roll ühiskonnas. Ressursside jagunemine maailmas</p> <p>Riigi roll majanduses: planeerimine ja</p>

<p><i>turvalisus, vaesus, sotsiaalkindlustus, sotsiaaltoetus, tööturg, bruto- ja netopalk, laen, investering, tarbijakaitse;</i></p> <p>2) tunneb erineva haridusega inimeste võimalusi tööturul; teab, mida tähendab olla omanik, ettevõtja, tööandja, töövõtja, töötü;</p> <p>3) analüüsib ja hindab oma huve, võimeid ning võimalusi edasiõppimise ja karjääri planeerimisel;</p> <p>4) tunneb eelarve koostamise põhimõtteid; oskab arvutada netopalka;</p> <p>5) tunneb oma õigusi ja vastutust tarbijana ning tarbib säästlikult;</p> <p>6) iseloomustab tänapäeva turumajanduse põhimõtteid, ettevõtluse ja riigi rolli majanduses; selgitab maksustamise eesmärgi, teab Eestis kehtivaid makse, üksikisiku õigusi ning kohustusi seoses maksudega.</p>	<p>regulatsioon. Riigieelarve. Maksud, maksustamise põhimõtted. Tulude ümberjagamine. Ühishüved ja sotsiaalne turvalisus. Aus maksumaksmine. Sotsiaaltoetused ja sotsiaalkindlustus</p> <p>Tööturg. Tööturu mõiste. Tööandja ja töövõtja rollid töösuhetes. Tööõigus. Hõivepoliitika, tööturu meetmed tööandjatele ja töötajatele. Erinevast soost, erineva haridustaseme ning töö- ja erialase ettevalmistusega inimesed tööturul</p> <p>Isiklik majanduslik toimetulek. Eesmärkide seadmine ja ressursside hindamine. Palk ja palgaläbirääkimised. Isiklik eelarve. Elukestva õppe tähtsus pikaajalises toimetulekus. Säästmine ja investeerimine. Laenamine. Tarbijakäitumine, säästlik ja õiglase tarbimine. Tarbijakaitse kaupade ja teenuste turul. Tootemärgistused. Isiklik ettevõtlus</p>
--	--

Õppetegevus

Kasutatakse erinevaid õppemeetodeid, sh aktiivõpet: rollimäng, arutelu, diskussioon, väitlus, ajurünnak; ühistegevus ja vabatahtlik töö, projektõpe (nt heategevusprojektid); referaadi, uurimistöö, aramusloo, õpimapi koostamine (viitamisreeglitega tutvumine, töö esitlemine); temaatilised mängud, nt tarbijakaitse; infootsing teabeallikatest ja andmete töötlemine ning esitamine IKT võimalusi kasutades; statistika, allikate, sh juriidiliste tekstide ja kaardi analüüs; töölehtede täitmine; reklaami, teemakohaste filmide jms kriitiline analüüs; juhtumianalüüs; dokumendiplankide täitmine jne; õppekäigud.

Hindamine

Kokkuvõtvaiks hindamiseks kasutatakse probleemküsimuste avamist, aramuslugu, uurimust ja juhtumianalüüsi, dokumendi, statistiliste andmete ja karikatuuri analüüsi, kaardi tundmist, avatud ja etteantud vastustega ülesandeid: mõiste ja selgituse kokkuviimist, teabe tõlkimist teise vormi (graafikust tabelisse vms), info rühmitamist.

Praktiliste tööde puhul hinnatakse töö planeerimise, teostamise, tulemuste tõlgendamise, järelduste tegemise, põhjendamise ning tulemuste esitamise oskust.